

עולם ההלכה

מכון סמיכה
ניש ככל אחד
נורם החכמה

י"ד סיון תשפ"ו

שבת קודש פ' נשא

גיליון ע"ג

עולם התשובה

לקט שאלות ותשובות

עולם הציצית

הרב חיים אברהם זאקסניסקי ר"מ במכון סמיכה ורב דק"ק השיבנו ניו יורק

שווית ציצית במכונה חשמלית

הנה נחלקו הפוסקים אם כשר לטוות הציצית ע"י מכונה חשמלית, ומבואר מדבריהם שהעיקר דישי שני חששות בעשיית ציצית באופן זה: א) אם צריך שטוויית החוטים תיעשה ב"כח גברא" (שצריך העשיית להיות ע"י אדם), ואם כן אם יש בעשיית ציצית ע"י מכונת חשמלית משום "כח גברא". ב) באיזה אופן מקיים החיוב של טויה לשמה במכונה. ואבאר כל אחד במקומו, ואכתב על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון.

א. כח גברא בציצית

והנה לא מצינו בכלל תלמודא שיהיה צריך כח גברא בציצית בטוויית החוטין רק שיהיה טויה לשמה ומטעם זה פסק בשו"ת חסד לאברהם (תנינא סימן ג') שהציצית הנעשים במאשין והטויה הוא ע"י גלגלים שהמים מסבבים אותם [ובכלל הפעולות שעושים היהודים הם אומרים שעושים למצות ציצית], והציצית אלו כשרים לצאת י"ח מצות ציצית בלי פקפוק וספק כלל. והוסיף עליו הגרצ"פ פרנק זצ"ל (שו"ת הר צבי סימן י') ז"ל: "ולפי דבריו דפשיטא ליה דבטוויית ציצית לא בעינן כח גברא ודאי דטוה ע"י חשמל לא גרע מטויה ע"י מכונה שטווייתא ע"י מים ואין בה כח גברא", עכ"ל הגרצ"פ זצ"ל.

וכן נראה גם מדברי שו"ת אחיעזר (ח"ג ס' ט"ט) שקיבל דעתו של הבעל חסד לאברהם כהלכה פסוקה שכותב שם בזה הלשון: "ע"ד החוטים של משי מפאבריקען הבאים מרחוק מקום, הנה נשאלתי זה כמה מהרב מדובראונא מה שנעשה ע"י מאשין אם לכתחילה היה בכח ראשון היינו לשמה חשיב ג"כ למה, ויעו' בתשו' חסד לאברהם מהדו"ת חאו"ח סי' ג' ע"ד הציצית הנעשים במאשין וכו' שהעלה החסד לאברהם להכשיר דלא בעינן כח גברא רק שיהיה הטויה לשמה והארץ בה ובודאי כוונת כתר"ה מהחוטים של משי מפאבריקען ממרחקים שלא נודע כלל אם עושים לשמה ובודאי ראוי לדקדק ולדרוש ולחקור בזה ונכון להודיע בביתם, עכ"ל. הרי שהיה פשוט להגאון בעל אחיעזר זצ"ל להכשיר הטויה ע"י המאשין עפ"י יסודותיו של הבעל חסד לאברהם ועד כדי כך שפירש כוונת השואל על זה בכלל מפני שבאים ממרחקים באופן שלא נודע כלל אם עושים לשמה, וע"ז הוא שחשש באמת והשיב שראוי לדקדק ולדרש ולחקור בזה, אבל כל שנודע שעושים לשמה פשיטא ליה הדבר להכשיר את הציצית הנעשים במאשין.

חילוק של התפארת יוסף

ומה דפשיטא ליה להחסד לאברהם דאין צריך לכח גברא בציצית ראיתי אמנם דפשיטא ליה להזקן אהרן (ט"ו ב-ד) לפסול ציצית הנעשים במכונה חשמל מטעם דבעינן כח גברא כדין דכתב "תעשה" היינו עשייה ע"י אדם ע"ש. וגם פקפק ע"ד החסד לאברהם בשו"ת מחזה אברהם (סימן ג') ובשו"ת דברי חיים (צאנז) או"ח ח"ב סימן ב' ע"ש. וכן ראיתי בשו"ת אמרי אש (או"ח סימן א') שכ' ז"ל: "גם מה שמתעורר על מה שנטוה על המאשין אשר סובבו ע"י מים דאפילו בישראל יש לעיין כמו בשחיטה דפסול מסיבוב שני ואיך דלאו מעשה אדם מקרי ה"ה בציצית יפה כ' וכו'".

ובאמת צ"ע להחסד לאברהם למה בציצית אין צורך לכח גברא ובשחיטה ובנטילת ידיים פסלינן אם אינו על ידי כח גברא, ועיין בחסד לאברהם בעצמו שהעיר בזה ונתן חילוק ע"ש. ומצאתי חילוק יפה לזה בשו"ת תפארת יוסף (אבד"ק פרעמיסלע) בסימן א', שכותב לחלק בכזאת, דלא דמי לשחיטה ונט"י דבעינן כח גברא, דהשחיטה הוא עצם המצוה שמקיים בשחיטתו העשה ד"זבחת" אז שפיר אמרינן דקיום המצוה מוכרח להיות ע"י עשיית האדם בכח וכו' בנט"י, משא"כ בציצית אטו הטויה היא המצוה הרי הוא רק תשמישי המצוה ובגוף הציצית ליכא שום קדושה דלאחר שנעשה מצותן זורקין אותן ומצות ציצית מקיים רק בהלבשת בגד של ד' כנפות ובזה איכא עשיות האדם ורק בעי' שיהיה הטויה לשמה כמ"ש הפוסקים משום חיוב מצוה למען תתחיל המצוה בקדושה וכיון דיכול לעשות לשמה ע"י פעולתן בהכלים שמסבבים ע"י המים מדוע לא יעויל ע"ש. ואף שהמחזה אברהם הוסיף וכתב על חילוק זה של התפארת יוסף "דאין לנו לבוא בחילוק סברות בעלמא באיסורי תורה", אכן עיין בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ו סי' ט"ו) שכתב שגם הגאון רבי בנימין וואלף ראב"ד לבנו וכן גם הגאון רבי אברהם יענר ראב"ד קראקא מתנבאים בסגנון אחד, בכזאת של הבעל תפארת יוסף, דכח גברא לא בעינן רק בנט"י ושחיטה, וכי הך דינא דלשמה ודינא דכח גברא שני ענינים נפרדים זמ"ז המה ע"ש. ויש לצרף עוד מש"כ בשו"ת ארץ צבי (פראמר) סימן ה' וזה לשונו: "דלא מצינו דבעי מעשה בטוויית ציצית, דאע"ג דכ' ועשו להם ציצית. גדילים תעשה לך. אין לדרוש דרשות מדעתנו לומר שייצטרך עשייה, והרי בסוכה כתיב ג"כ תעשה ופסלינן תעשה ולא מן העושי מ"מ סוכת גב"ך (היינו סוכת גוים סוכת נשים סוכת בהמה) כשר כדאינתא סוכה דך ח"ו".

גדרי כח גברא וגרמא

הנה כבר ביארנו דדעת הזקן אהרן והדברי חיים (צאנז) והמאורי אש הנ"ל דציצית צריכים לטוות ע"י כח

The Rebbe's Solution To Avoiding Ribbis In A Bank

Rabbi M.M Prescott Rosh Yeshiva Machon Smicha

The previous articles were eye-opening in terms of the potential ribbis issues that can play out in basic banking activities — especially given the large market share of Jewish investors in the banking sector.

Notwithstanding the various heterim mentioned, is there a solution to fully avoid any ribbis issue when depositing money into an interest-bearing account?

There are several solutions. I'd like to focus on one that the Rebbe mentions in a Rishma^[1] written on the topic of ribbis as it relates to banks. In it, in relatively few words, he touches on a range of issues and then puts emphasis on a solution for depositing into a bank — one based on a fundamental principle stated in the Gemara: the *issur of ribbis* applies only where the ribbis travels directly from the borrower to the lender — *ribbis haba'ah m'loveh l'malveh*.

Before turning to the rishma, it is important to introduce the following Gemara.

The Gemara^[2] cites two statements of Rava:

1. Reuven may pay Shimon to lend money to Levi. Even though Shimon collects his principal from Levi (the borrower) along with the interest that Reuven provided, there is no *issur ribbis* — because the *ribbis* did not come from the borrower.

2. Levi may pay Reuven to persuade Shimon to lend him money. Even though Levi (the borrower) paid a fee to Reuven beyond the principal, this is permitted — since the *ribbis* was paid not to the lender, but to a third party. The Gemara adds a reason specific to this case: Levi's payment is not *ribbis* at all, but *schar amira* — payment for his intersession services.

Building on this, the Rebbe figures as follows: So long as only two parties are involved — the depositor and the bank — the problem remains. The solution then is to introduce a third party, thereby breaking the direct *loveh-malveh* relationship.

The mechanism works as follows: Reuven (the account holder), before depositing, should give the funds to Shimon — either as a gift or as a loan. The money is now halachically owned by Shimon. (His obligation to repay Reuven does not affect his ownership of the fund.) Reuven then, acting as a *shaliach* of Shimon, deposits the money into his own account — but at Shimon's risk. This ensures that Reuven acts solely as a *shaliach* and not as a borrower himself. The true lender is Shimon, while Reuven is merely the courier delivering the funds to the borrower (the bank). When interest is paid on the deposit, there is no *ribbis* problem, because the interest is paid to Reuven — not to Shimon, the real lender.

Continues on page 3

גברא, ומשו"ה פסלו ציצית הנעשים במאשין, דסברו דבמכונה אינו ככח גברא אלא כגורמא בעלמא. אמנם כדי לירד לעומק הדין יש להקדים בביאור גדרי כח גברא וגרמא ע"פ סוגית הגמרא.

איתא במשנה במס' חולין (פרק ב' משנה ד'): "נפלה סכין [מאליה שלא מכח אדם] ושחטה אע"פ ששחטה כדרכה פסולה שנאמר (דברים יב, כא) "וזבחת ואכלת" מה שאתה זוכה אתה אוכל [מותר לך לאכול, אבל מה שזנבה מאליו אסור לך לאכול]", ע"כ היינו דרשנינא חכמי המשנה ששחטה צריכה להיעשות בכח אדם, ולפיכך אם תיפול סכין מעליו על צוואר של בהמה ותשחטנה השחיטה פסולה, שהרי לא נעשית על ידי אדם.

ועל פי דין זה נחלקו בגמרא שם (דף ט"ז) מה חשיב עשיית אדם ח"ל: "אמר מר השוחט במוכני [גלגל- וכגון שקשר סכין לגלגל כשהלכה של כלפי מעלה, וכשסובב את הגלגל הגיעה הסכין לצואה שמתסובב בכח אדם הבמהה ושחטה אותה] שחיטתו כשרה. והנתיב שחיטתו פסולה ל"ק הא בסרנא דפחרא [גלגל של יוצרי כלי חרס, ולפיכך אע"פ שחטו בו שחיטתו כשרה] הא בסרנא דמאי [גלגל שמתסובב על ידי זרם מים, ולפיכך השחיטה בו פסולה, שהרי לא נעשית בכח אדם]. ואיבעית אימא הא הוא בסרנא דמאי, ולא קשיא, הא בכח ראשון [מיד כשנטל הדף המעכב את המים והתחיל לגלגל ובתחלת גלגולו שחט מכח אדם שנטל הדף- פירש"י] הא בכח שני [לאחר שגלגלו המים את הגלגל פעם ראשונה ושניה- פירש"י]. וכי הא דאמר רב פפא האי מאן דכפתיה לחבריה ואשקיל עליה בידקא דמאי ומית חיבי, מ"ט גירי דידיה הוא דאמתי ביה [כלומר, שטף המים נחשב כחץ שנוהר מידו של רוצח]. וה"מ בכח ראשון [שקשרו סכין לשפת המים וכיון שנקב נקב והפת המים מיד באו המים ל"ק- פירש"י] אבל בכח שני [שקשרו ברחוק והמים הלכו שם אע"פ שהוא נקב הנקב והפכו לשם פטור דגרמא בעלמא הוא- פירש"י] [[1]] גרמא בעלמא הוא", ע"כ.

וכן נפסק בשלחן ערוך (יו"ד סימן ז'): "יכול אדם לקבוע סכין בגלגל של אבן או של עץ ומסבב הגלגל ביזו או ברבלו. ומשים שם צוואר הבמהה או העוף עד שיישחט בסביבת הגלגל. ואם המים הם המסבבים את הגלגל, ושם הצואר כנגדו בשעה שסבב ושוחט הרי זו פסולה (ל' הרמב"ם פ"ב מהלכות שחיה דין יג'). ואם פטר אדם את המים עד שבאו וסבבו את הגלגל, ושחט בסביבתו, הרי זה כשרה בדיעבד. שהרי מכח אדם בא, במה דברים אמורים בסביבה ראשונה שהיא מכח האדם, אבל מסביבה שנייה ולאחריה פסולה שהרי אינה מכח האדם אלא מכח המים בהילוכו", עכ"ל השלחן ערוך.

אי הטויה במכונה חשיבי ככח גברא

וע"פ הנ"ל כתב הגר"ש פרנק זצ"ל בשו"ת הר צבי (או"ח סימן י') לדברי הפוסקים הני"ל שצריכים כח גברא בציצית, אז יש לפסול הציצית הנעשים במכונה כיון דאינו אלא כח שני וכמו שכתב בשו"ת זקן אהרן הנ"ל, ח"ל: "ודעת המחמירים הוא שע"י מכונה אין זה כח האדם ודמאי כאילו נטוה מאיליו ופסולים המה לציצית, דאפילו אם נאמר דתחילת פתיחת הזרם יחשב כח גברא כמו אשקיל עליה בידקא דמאי דכח ראשון חשיב כמו והוי כח גברא, הרי אמרין בחולין (דף ט"ז) השומרין בחובני של מים יש חילוק בין כח ראשון לכח שני, דבזה שמסיר הדף עושה פתח לזרימת המים ובכח ראשון פירש"י שיהו תחילת גלגול, מיד כשנטל הדף זהו כח אדם וכח שני נקרא לאחר שגלגלו המים את הגלגל פעם ראשונה ושניה וכן שם בדין אשקיל עליה בידקא דמאי פירש"י כח ראשון היינו סמוך לשפת הנרה כח שני שקשרו ברחוק, יעוויני בתב"ש שמיישב דברי רש"י ששיניהם מאימרים זל"ז רק מהו קרוב ומהו רחוק אינו ידוע. ונודו דידן, מהכפתור (button) עד הגלגל של הפלך, רחוק וא"כ הזרם כשנאב למקום פעולתו יש לדנו שכתב נפסק כח האדם והזרם עושה מעצמו פעולתו בלי כח גברא. ואפילו אם נאמר דבתחלתו יש כאן כח ראשון ונחשבנו ככח אדם הרי מ"מ אחרי סיבוב ראשון ושני לא נחשב כח אדם ופסולים הם לציצית".

שיטת הדבר אברהם- וכדאי לציין לזה מה שראיתי בספר דבר אברהם (ח"ג סימן י"ג הערות בעניני מקוואות אות ג') שנשאל מאת הקהלות שח"צ תקנו מקוה באופן כזה שע"י דחיקה בכפתור של חוטי האיליקטריא יפתח לולי שדרך בו יזרמו מים להמקוה, וחששו להויית המקוה ע"י אדם. והשיב: "זה תלוי אם בכח ראשון או בכח שני, דבכח שני לא חשיה בכא מכחו דההיא דחולין דף ט"ז וכ"ו והוא אלא גדול בכל מקום דכל שהוא רק כח שני לא חשיב ככח שני, אלא כגורמא בעלמא. אבל צריך להגביר עד היתכן הוא כח ראשון ואימת מתחיל כל עלמא. אבל מי יקב צנב וגבול לזרם המים לומר עד כאן ראשון מכאן ואילך כח שני, באיזה גדר יסוד נשתמש כדי להכריע זאת ואם אפשר לאדם בעולם לצמצם זאת, ומקופיאי יעלה על הדעת שגדר הדבר הוא שאם יפתח האדם פתח ויתן דרך לזרם המים ויחזור ויסתום מיד ויפסק עי"ז זרם המים

מ"מ איזה כמות ידועה מן המים בהכרח יזרמו עד שיהא שהות ביזו לסתום וכמות זו הוא כח ראשון שאינו יכול לעכב בשום אופן ע"י סתימה, אבל מה שיזרום אח"כ היינו הכמות היתרה שהיא יכולה ליעכב ע"י סתימה אלא שאינו סותם זה הוי ככח שני וגרמא בעלמא שאינו בא בהכרח מפתיחתו וכ"ו", עי"ש.

וכתב הציץ אליעזר (ח"ו סימן ט"ו) דאם נתפסו כן כההגדרה הנ"ל שלש הצנזן בעל דבר אברהם הרי יצא לנו שבפעולת הטויה כשעלעלה אין בה שום כח ראשון כלל כי הכח האשון שבתחלתו נפסק עוד לפני שהמכונה מתחילה בעצם פעולת הטויה כי הרי ביד האדם הפותח הכפתור כרגע לחזור ולסתום ע"י נגיעה שנית בכפתור עד שלא יגיע כמות הזרם היוצא ובא בהכרח ע"י הדחיקה הראשונה לידי הנעת משכיל של המכונה שיש בה בכדי לטוות משהו כידוע. ומצא א"כ שבת פעולה של הטויה נעשית אך ורק ע"י כח שני ולמהלך דהוי רק כגורמא בעלמא ואין כאן כלל כח ראשון ע"ש. ונמצא ע"פ הנ"ל דאין להתייר בנד"כ כי אם סובר כהחסד לאברהם דאין ציצית צריכים להיות טויה ע"י כח גברא אלא סגי במכונה שהוי גרמא.

[אכן עדיין הדבר צ"ע כי המעין בשו"ת הר צבי (יו"ד ס' י"ב) יראה שלדעת רש"י (ולאפוקי דעת המ"ה בטנהדרין דף ע"ז) יש לומר דמה שמצינו חילוק בין כח ראשון לשני היינו רק במסלק את הדף או את האפר המונע את הליכת המים- דהסרת המונע לא נחשב כעושה בידיים, אלא ברגע הראשון בשעת סילוק המונע, אבל מכאן ואילך אינו אלא כגורמא בעלמא- אמנם הפועל בגוף המים (וכגון השופך מים ביזו) אפילו כח שני חשיב כמעשיו, ע"ש. ולפ"י הייתי אומר שהמדליק את הלקטריא אינו עושה כלום בגוף הדבר הנדלק אלא שמממין גשר או מסלק גשר אשר דרך בו יעבור הזרם דומה לבידקא דמאי וכמ"ש שמצינו בזה הגרצ"פ פרנק זצ"ל בירחון קול תורה שנת תרצ"ד ע"ש.

אמנם אחר עיון י"ל דשפיר חשיב פועל בגוף הדבר ע"פ מה שראיתי מהגר"ח עוזר גרודזינסקי זצ"ל בשו"ת אחיעזר (ח"ג סימן ס') ח"ל: "ואני שאלתי לאומן עלקטרא-טעניק והראה לי אופן תכנית המכונה הנעברת פה בסבוב הכפתור שבתוך המעריך לבד שמסיר הייזר, מחבר עם זה הם החוטין באופן שסבוב הכפתור מחבר את החוטים ממש ועושה הבערה בידיים".

וכן העיד הגרש"ז אורבך זצ"ל בספרו מאורי אש פרק ג', דרוב הכפתורים שפותחים וסוגרים בהם את הזרם הם באופן זה, בתוך החלל שבו נתון גלגל הכפתור מחוברים שם שני קצוות החוט בשני קפיצים (springs) של נחשת שהם מעבירים דרך בהם את הזרם כמו כל החוט, וכשהוא מסבב את הכפתור כדי להדליק הרי הוא מזיז בכחו ע"י הסבוב את הקפיצים שהם סמוכים על צד הגלגל שהוא מצופה בזכוכית שאינה מעבירה דרך בה את הזרם ומיד חוזרים הקפיצים ונופלים על צדו המתכוני של הגלגל ותנועת הזרם מתחלת מיד וא"כ הרי הוא עושה מעשה בידיים שהוא מקרב בכחו את החוטים האלקטריים שהזרם בהם דחשיב כמו מטה את המן לכפי הנר, וכן כשהוא מסבב שנית כדי לכבות הוא מגביה שוב בכחו את הקפיצים ע"י סיבוב המנתב של הגלגל ומיד חוזרים שוב הקפיצים ונסמכים על הזכוכית ונפסק הזרם, וא"כ הרי הוא מנתב ביזיו ממש את החוטים שיש בהם זרם זה שהוא חולק את האור, ע"ש.

ולדבריהם נמצא דהפותח הכפתור אינו רק מסלק המונע אלא גם מחבר עם זה הם החוטים ואולי דומה לפועל בגוף המים דלעולם חשיב ככחו, אמנם אינו דומה לו כן לפועל בגוף המים הימים שעתידי להרוג האדם על לעשות השחיטה, משא"כ בנד"כ אינו פועל בגוף הזרם אלא רק בחוטין, וצ"ע. וע"ע לקמן בקונטרס החשמל בשבת לאור ההלכה פרק ו' שביארנו דלדעת רוב הפוסקים פעולת חשמל בשבת נחשב ככח ראשון, ואולי שייך לנד"ע, ע"ש].

ב. כוונת לשמה במכונה

הנה לכאורה י"ל דאם סובר דיש בעשיית ציצית ע"י מכונה משום כח גברא אז פשוט דאין חסרון בלשמה כיון דנעשה ע"י ישראל, אבל עכשיו שביארנו דבנד"ד אינה אלא גרמא ואין כאן כח גברא (והטעם להתייר הוא משום דסוברים דלא בעינן כח גברא), א"כ יש לבאר אם מהני דעת הישראל הנמצא על די המכונה והפותח הכפתור החשמלי שיאמר שנעשה לשם מצות ציצית. וראיתי במכונה אם כשר בפסח [ובפרט לשל מצת מצה], וכתב דאסור הוא מדינא ח"ל: "דכיון דאנן קי"ל [שוע"ר ריש סימן ת"ס] דאין יוצאין אפי' בעשאן חרש שוטה וקטן שאין להם דעת וישראל עומד ע"ג לא מהני וא"כ מאשין הזה לא עדיף מעשיו ממעשה קטן דאין לו דעת עצמו ולא מהני אפילו גדול עומד ע"ג", ע"ש.

ומבואר מדבריו דכ"מ דצריכין עשייה לשמה לא מהני עשייה במאשין דלא עדיף מחרש שוטה וקטן דלא מהני אפילו ישראל

עומד ע"ג, וה"ה בציצית כשעשאן במכונה דפסול. ויותר מזה כתב שם בסימן ל"ה דמכונה גרוע ממעשי חש"ו ח"ל: "דבחש"ו נהי דאינו בני שליחות מ"מ אמרינן בפ"ק דחולין דקטן יש לו מעשה ואין לו מחשבה וכו' ולכן נהי דמחשבה אין לו, מהני מחשבת הגדול לשמו להצטרף עם מעשה חש"ו ונחשב מעשה אדם לשמו אבל בדבר שאין לו רוח חיים ואינו אדם כול (מאשין) בזה מעשיו נמי לא הוי מעשה לא מהני כונת העומד ע"ג לשמו דהוי רק כמחשבה בלי מעשה כלל ובדאי לא מהני".

אמנם רבו הפוסקים המתירים בנד"ד (חסד לאברהם, תפארת יוסף, חזון איש ועוד) ולדבריהם ע"כ צ"ל דכיון דנעשה ע"י כח האדם ואין כאן דעת אחרת כלל, אמרינן דנחשב כאילו טוה הישראל עצמו את הציצית. חו יותר טוב ממעשה של חש"ו וגי ומהני כשישראל עומד ע"ג וכמ"ש בציץ אליעזר: "זה עדיפא ממה דכשישראל עומד ע"ג מהני כונת העומד ע"ג לשמו דהוי רק דעת-הנכרי שאינו בר הכי, וכאן אין שום דעת אחרת כלל והמכונה אדעתא דמרא אזלא".

אופן קיום לשמה

והנה לדעת המתירים הנ"ל (שחלקו על הבעל האלף לך שלמה) שייכול לקיים החיוב של לשמה אף במעשה המכונה, הרי נבקל ניתן הדבר לתיקון שהבר ישראל הנמצא על די המכונה יחזור ויאמר בכל רגעים שכל הנעשה בכאן נעשה לשם מצות ציצית וכמבואר בציץ אליעזר. ורק עדיין מוטל עלינו לבאר אם האמירה הראשונה עם פתיחת הכפתור החשמלי להנעת המכונה מספיקה שנאמר דתו שולמה לשמה קאי או דילמא צריכים לחזור ויאמר בכל פעם וכנ"ל.

דעת החזון איש- ודו בזה החזון איש (או"ח סימן ו' ד"ה ונראה) ח"ל: "ונראה דא"צ עבודת אדם אלא אפי' גמר קוף ולא דמי לגט דבעינו כתיבה [וגם בנכרי פסול התם] וכן בטוויית ציצית אי טוה ע"י דשקיל בדקא דמאי על מכונה שטוה סגי דכוון דכח ראשון הוי לשמה הו"ל אידך סתמא לשמה וא"צ כח אדם", ע"כ. והביא דברי החזו"א בשו"ת הר צבי (או"ח סימן י') וכתב ע"ז: "זה חזון גדול, דמכיון דכשהתחיל הוי בכח ראשון שוב כשר כל מה שנעשה אח"כ אף שלא מכח גברא ולפ"י גם בנדון דידן אם נחשוב פתיחת הזרם לכח ראשון יוכשר אח"כ כל מה שנעשה דהא לא בעינן כח גברא".

אלא שהגרצ"ח שם מפרש כוונת החזו"א דמכיון דכשהתחיל הוי בכח ראשון שוב כשריו כל מה שנעשה אח"כ אף שלא מכח גברא, ולכן חזון אחר"כ כדבריו ומקשה עליו דיעקר דברי בעל חזון איש צ"ע מה שאמר דלא בעינן כח גברא, דאי לא בעי כח גברא מאי אולמא דתחילת הטויה דמצריך שיהיה בכח ראשון דוקא.

אכן ראיתי בשו"ת ציץ אליעזר שפירש דלא לכך נתכון החזו"א, דהחזו"א ס"ל באמת כדעת החסד לאברהם הנ"ל דלא בעינן בטוויית הציצית בכלל כח גברא וזה שהצריך מיהת כח ראשון עם תחילת הטויה הוא לא משום דינא דכח גברא אלא משום דינא דלשמה, דמחשבת הלשמה בעינן שתה"י לכך מחשבת העובד וכל דאין כאן אפי' כח ראשון מתחילת העבודה אין כאן מחשבת עובד אלא מחשבת בעלים בלבד דלא מהני, יעו"ש שהוכיח כן מדברי החזו"א עצמו.[2] ולפי זה ברור דסגי באמירת לשמה בתחילת העבודה עם פתיחת הכפתור ותו סתמא לשמה קאי. וכ"כ בשו"ת תפארת יוסף הנ"ל: "וביחוד נ"ל לומר דאדרבה אם היה יכול להיות הטויה נגמר ממילא ע"י הסיבוב הראשון שבא ע"י האדם. אז ממילא אדרבה הוא סגי במה שיאמר הישראל בשעה שפוטר המים וגורם הסיבוב הראשון שיהיה לשם מצות ציצית".

שיטת הנודע ביהודה

אמנם אחר עיון מצאתי דשיטת החזו"א שאמר דהכל נמשך אחר כח ראשון, דכיון דמתחלה היה לשמה, שוב כל מה שנטוה אח"כ נגדר אח"כ, סותר דברי הנודע ביהודה (תנינא יו"ד ס' קע"ה) דס"ל דבטויה לא אמרינן דסופו בתר רישא גריר, ואע"ג דהתחיל לשמה, מ"מ מה שנטוה אח"כ לא חשיב לשמה. וכדי לבאר דבריו נ"ל להקדים:הנה בענין עיבוד תפילין לשמה מצאנו מחלוקת בין הרמב"ם והרא"ש, שהרמב"ם סובר דאם עבדו גוי שהוא פסול והרא"ש חולק והכשיר אם ישראל עומד על גביו ואמר לו עבד לשם תפילין, ואינו דומה לכתובת הגט דלא מהני בגוי אפילו כשיש ישראל שעוד ע"ג, וכמבואר בהטור ס' ל"ב. והבית יוסף (ס' י"א ד"ה ויהיו) דימה הדין הנ"ל של עבוד תפילין לטוויית ציצית שכשם שמתקן בתפילין הרי ה"ה בציצית, ומזה נובע מה שפסק בשלחן ערוך (ס' י"א סעי' ב'): "טואו נכרי, וישראל עומד ע"ג ואומר שיעשה לשמן, להרמב"ם פסול, להרא"ש כשר", ע"כ.

One caveat: Shimon cannot be someone who supports Reuven financially. In such a case, Shimon still benefits from the interest payments, insofar as they reduce his own burden of support. (The poskim mentions this regarding Rava’s case.^[3])

To fully appreciate how this works, let’s consider another case: Shimon lends money to Levi and stipulates that the interest be paid to Reuven. Is this permitted under Rava’s principle — given that the ribbis is not m’loveh l’malveh?

Tosafos^[4] raises this question and rules that it is ribbis ketzutzah, based on the principle of din areiv: Money directed to a third party is treated as though it passed through the hands of the one who directed it. This is why an areiv (guarantor) on a loan becomes liable. Even though he never received funds, he is liable in case of default because he directed the funds to the borrower making as if he received the funds.

The Gemara^[5] applies this principle to kiddushin: A man is prepared to give his kallah a ring and recite harei at mekudshes li..., but the kallah instructs him to give the ring to her friend instead. If he does so, the kiddushin takes effect — even though the kallah received nothing — because, m’din areiv, the ring went where she directed it.

Tosafos applies the same logic to ribbis. Since the ribbis is going where the lender directed it to go, it is like it went through his hands. This ruling of Tosafos is accepted as halacha by the poskim.^[6]

Returning now to our case: Shimon is the halachic owner of the money and therefore the true lender to the bank. Reuven was merely an intermediary. The bank, having received the money under Reuven’s name, became obligated to repay Reuven principal and interest — which is, in effect, a loan from Shimon with a stipulation to repay Reuven with interest. That would be ribbis ketzutzah. Why, then, is there no concern of m’din areiv?

There is one more nekudah needed to fully understand the Rebbe: Shimon never instructed Reuven to lend the money b’ribbis. He only directed him to deposit the funds i.e., to lend them but the stipulation for interest was never made by Shimon, the owner of the funds. It was Reuven who arranged that condition entirely on his own. (Note: Even had Shimon explicitly instructed Reuven to deposit in an interest-bearing account, the principle of ein shaliach l’dvar aveirah may apply, and such an instruction would carry no halachic effect. There more to discuss on this point.) In short, the interest stipulation was an unauthorized act by the agent, made without the principal’s knowledge or approval.

One might now ask: if the bank is truly not obligated to pay ribbis since the real lender never requested it then are not all the interest payments that Reuven collects simply gezel?

The answer is that the bank has no objection whatsoever to such an arrangement. Banks routinely pay interest to all their depositors. If a particular depositor happens to be Jewish and, for his own reasons, channels the interest to himself through a third-party arrangement — the bank has no grievance with this. Were the arrangement disclosed to the bank, they would be content with it.

Furthermore, the very purpose of a bank’s deposit system is to pool capital. Just as banks pay depositors interest to attract funds, they would equally be willing to compensate an affiliate who redirects depositors their way. From the bank’s perspective, regardless of whether Reuven is acting as a depositor or as a referring agent, they regard themselves as indebted to him — and his receipt of interest is justified in their eyes. There is therefore no gezel issue.

A further point requires clarification: since the bank is unaware of this arrangement and assumes that Reuven is the lender receiving ribbis, does this raise a concern of lifnei iver? True, no issur is being violated, but one might compare it to the Gemara’s^[7] case of VaHashem yislach lah: when a woman eats food thinking she is violating her neder, although her husband had already annulled it, she nevertheless requires kapparah. (See full discussion by Rav Moshe Sternbuch^[8] whether lifnei iver applies in such cases.)

Yet on further reflection, there is no issue at all. In our case, the lender (the bank owners) are not actively involved in this specific loan and have no intent to commit an issur. Their role is entirely passive; they are simply operating the business, not directing these particular deposits.

May One Lobby a Zoning Board to Prevent His Neighbor From Getting a Variance?

| Rav Shmuel Honigwachs

Question: Generally speaking, what are a person’s rights when it comes to zoning laws?

To give a specific example: Reuven wants to build a fairly typical type of construction, and nothing in the halachos of nizkei shcheinim dictates that he can’t do what he wants to do. However, he needs a variance from the local zoning board to get the zoning he needs for his project. His neighbor Shimon is opposed to the project and wants to stop it by lobbying the zoning board not to grant the variance. Is he allowed to do that?

Answer: This is a very common situation.

First of all, if the construction won’t affect Shimon at all, he doesn’t have the right to prevent it. In such a case, the rule of “kofin al middas Sodom” applies, we do not allow someone to stop another from gaining a benefit when he gains nothing by doing so.

In a case where Shimon is negatively affected, there is a dispute amongst the Poskim if he is allowed to speak to zoning officials to stop someone from building when he doesn’t have any claim according to Choshen Mishpat. The actual case the Poskim discuss is when someone is trying to move into a ghetto and needs permission from a local governor to move in. The Maharik rules that someone who is going to be negatively affected may lobby the governor to prevent the other person from moving in. He says that he may do so because the person is trying to obtain something that he didn’t own until now. He calls this a “metziah”, and says that everyone has the right to stop someone from acquiring such a metziah. The Bais Yosef disagrees and says that this is a terrible thing to do and that doing so is similar to mesirah.

Practically speaking, many Poskim, including the Rema, accept the Maharik’s position. That is why the minhag is to allow people to go to a zoning board to try to prevent a neighbor from getting a variance.

May One Extend His Deck If Doing So Would Give Him a View Into His Neighbor’s Window ?

| Rav Shmuel Honigwachs

Question: With a little effort, Reuven is able to see into his neighbor’s window from his backyard. He now wants to extend the deck in his yard to make room for a large sukkah. From the new deck, he will have a much clearer view of his neighbor’s window. Is he allowed to make this extension?

Answer: Most Poskim say that even if one could see into his neighbor’s window, if he cannot see into them easily or clearly it is not considered hezek riya. Accordingly, if building a deck would make it easier for him to see in the windows, it would not be permitted.

While it is a mitzvah to make a nice deck in order to be able to have a nice sukkah, in this case, it would be preferable to find another way to beautify one’s sukkah.

[1] רשימות חוברת קסא

[2] מסכת בבא מציעא (טז, ב)

[3] ראה שולחן ערוך יורה דעה סימן קס (סעיף טז)

[4] מסכת בבא מציעא (עא, ב ד”ה מצא)

[5] מסכת קידושין (ז, א)

[6] ראה שולחן ערוך יורה דעה סימן קס (סעיף יד)

[7] מסכת קידושין (פא, ב)

[8] תשובות והנהגות חלק ג (סימן תעט)

The Laws of Neighbors

Invasion of Privacy | Rabbi Baruch Fried, Dayan Bais Havaad

Hezek Re'iyah

One may not create a window, door, or porch overlooking his neighbor's courtyard, or even a shared courtyard, because of hezek re'iyah, harming the privacy of others.^[1] Hezek re'iyah is not limited to fully private spaces; it applies to front porches, backyards, and other such areas as well, because people frequently use them for eating or relaxing.^[2] Chazal did not specify to what extent one must distance his windows to avoid hezek re'iyah, which implies that one must distance himself as far as necessary not to see into his neighbor's home. However, if there is a common custom to distance oneself a lesser amount, one may follow it.^[3]

There is an additional prohibition of creating a doorway directly across another's doorway, or a window across from another's window, as this is a lack of modesty.^[4] This prohibition, as well as the prohibition of hezek re'iyah, does not apply if the doorway, window, or yard is visible to a public thoroughfare, because the presence of passers-by compels the homeowner to protect his own privacy. Even so, one may not place the door of his store in such a place, because a storekeeper sits there all day and is constantly in a position to view his neighbor's premises.^[5]

Establishing a Chazakah

If one receives express permission from a neighbor to create a door or window that will overlook the neighbor's property, one may do so provided it will not be directly across from the neighbor's door or window. Alternatively, if one has already created the door or window and the neighbor noticed and did not object, a *chazakah* can be established to allow for it to remain there.^[6] There is a dispute among the Poskim as to whether this *chazakah* is established immediately upon the neighbor becoming aware of the door or window and not objecting to it, or if a *chazakah* requires it to be there for a full three years to be established.^[7]

A *chazakah* for *hezek re'iyah* can only be established if an action was performed which created a *hezek*, and the neighbor did not protest. However, if they just happened to be living this way, even for a long time, the neighbor may protest at any time.^[8] On the other hand, if the homeowner received explicit approval, or the neighbor assisted him in creating his door or window, the *chazakah* takes effect immediately.^[9]

If the new window will be directly across from the neighbor's window, Rema cites two opinions as to whether a *chazakah* can be established to permit it. All agree that a *chazakah* will not allow a door directly across from another. According to the opinion that a *chazakah* can be effective, a *kinyan* or express permission would permit even a door across from another. According to the other opinion, however, even a *kinyan* would not help.^[10]

Even if one has a *chazakah* or express permission to have a door or window overlooking a neighbor, one still may never deliberately look into his neighbor's property. One who does so has committed a sin.^[11] Even if one does not intend to look, he should not stand in a place that gives the impression that he is observing his neighbor's private property.^[12]

Obstructing the Neighbor's View

According to strict halachah, building within one's own property in a way that obstructs a neighbor's view does not constitute harmful interference.^[13] However, some contemporary Poskim^[14] posit that if the effect on the neighbor is significant, there are scenarios where a Bais Din may intervene as they see fit.

איברא כבר תמהו הנודע ביהודה (תנינא יו"ד ס' קע"ה ובפירושו על שלחן ערוך הנקרא דגול מרבבה ס' י"א סעי' ב') על הבית יוסף בזה וכתב דבטוית הציצית אף להרא"ש פסול בנכרי וישראל ענ"ג. ובאר דטויה לא דמי לעיבוד, שהרי עיבוד ההתחלה היא העיקר ואחריו נמשך כל העיבוד משא"כ בטויה שדומה לכתיבת הגט (דלא מהני כתיבת גוי) דכל מעט ומעט שטויה צריך לשמה כמו בגט דכל אות ואות צריך לשמה, ומשו"ה אף להרא"ש לא מהני, ודלא כהמחבר ע"ש.

ולכאורה דברי הנודע ביהודה הם סותרים דברי החזו"א הנ"ל שאמר דהכל נמשך אחר ההתחלה, דמכיון דבכח ראשון היה לשמה, שוב כל מה שנטוה אח"כ נגרר אחריו, והנודע ביהודה ס"ל דבטויה לא אמרינן דסופו בטר רישא גריר, ואע"ג דהתחיל לשמה, מ"מ מה שנטוה אח"כ לא חשיב לשמה.

והגר"צ זצ"ל כותב בדבריו לומר ד"ל דעד כאן לא אמר הנו"ב דבטויה לא נאמר סיפא בטר רישא גריר היינו בסתם טו"י שהוא ביד דכל טויה וטויה היא פעולה בפני עצמה ע"ז אמר הנו"ב דטויה דמאי לכתיבת הגט דלא נאמר סיפא בטר רישא גריר דאע"ג דמתחיל בלשמה מ"מ כל טויה שאח"כ שהיא פעולה בפני עצמה לא מועיל מה שבראשית היה לשמה ובתר השתא אזלינן דעכשיו שוב אינה לשמה, משא"כ בטויה ע"י מאשין אין כאן אלא פעולה ראשונה בלבד והשאר נעשין ממאלהו, שפיר י"ל דיתכן דגם הנו"ב יודה דזה דומה למניח העורות בסיד דעצם עבודת העור נעבדת אח"כ ממילא ואזלינן בטר תחילתו חשיב לשמה כל מה שנעבד אח"כ, ונמצא דליכא פלוגתא בין הנודע ביהודה והחזו"א, דכל שהתחיל לשמה אמרינן שתמא לשמה קאי. אכן בציץ אליעזר אחר שהביא דברי ההר צבי המשיך לומר דא"א לפרש כן בהנודע ביהודה יעו"ש שהאריך בזה ואכמ"ל.

שיטות הפוסקים להלכה

נחלקו הפוסקים אם כשר לטות הציצית ע"י מכונה אלקטרי דהרבה מהם פסלו מטעם (דסברו) דבעינן בציצית "כח גברא" ומחוסר זה ע"י מאשין או משום שמחוסר לשמה, ה"ה: שו"ת דברי חיים (צאנז), שו"ת מחזא אברהם, שו"ת זקן אהרן, והגר"מ בנעט (הובא דבריו בשו"ת מהר"י שטייץ ס' ל"ו). וכן בשו"ת תפארת אדם (או"ח סימן א') כתב דמן הראוי להחמיר ורק אם א"א להשיג ציצית אחרים אין לפסול גם הציצית שנעשו ע"י מכונה. וכ"כ בשו"ת מנחת יצחק (ח"ב ס' צ"ח) ד"שומר נפשו ירחק מזה". וכמו"כ כתב הגר"צ אבא שאול זצ"ל בשו"ת אור לציון (ח"א סימן ב'), ח"ב פרק מ"ד אות י"ב) דאין לברך על טלית שהציציות שבה נטו על ידי מכונה. וכ"כ בשו"ת מהר"ם אש אורח סימן א' ע"ש. וכן עיין בשו"ת באר משה מהגאון מדבראצין (קונטרס אלקטריק סימן א') דיש להחמיר ולפסול ציצית כאלו.

וכדאי לציון מה שראיתי מהגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל בשו"ת האלף לך שלמה (בענין אפיית מצות במכונה): "הראשון הוא כי אין נ"ל לעשות חדשות בזה"ו בשום אופן בעולם ובדור הזה כל המוסף גורע ולא אפשר דרא ואף שלא הי' בידינו שום טעם למננו הי' ראוי למננו כי אין לחדש חדשות בימים הללו".

אמנם רבו הפוסקים שהתירו בזה, ובלבד אם בהתחלתה נעשה לשמה ה"ה: שו"ת חסד לאברהם, שו"ת תפארת אדם, הגר"ח עוזר זצ"ל בשו"ת אחיעזר, והגר"צ פ"ק זצ"ל בשו"ת הר צבי. וכ"כ להקל בחזון איש וכן דעת האדמו"ר מליבאוויטש זצ"ל מוהרש"ב וכמבואר בספר שערי הלכה ומנהג (אולם אפשר היה רק הוראת שעה ע"ש). וכמו"כ ראיתי בשו"ת דברי חיים (וואלטיין) סימן ב' דיצא להתיר בנד"ד. ויעוין בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' ו') שכתב דודאי מחמירים בתחילה בטוית החוטין ע"י מכונה אבל כדאים הם גאוני ישראל שאינם מצריכים כח גברא ע"ש. וכן בקדש חזיתיה להגאון רבי עובדיה יוסף זצ"ל בספרו הליכות עולם (ח"א דף ד') דמ"מ המיקל לצאת ידי חובה בציציות שנטו על ידי מכונה חשמלית, כשהטוה אומר "לשם מצות ציצית" קודם הפעלת כפתור המכונה, יש לו על מי לסמוך והניף ידו שנית ושלישית לזה בשו"ת יביע אומר בח"ד (חיו"ד סימן כ' אות ט') ובח"ט (חאו"ח ס' ק"ח אות כ, קצא) ע"ש.

ואסיים עם דברי הרב בעל הציץ אליעזר: "מכל הליו שנתברר דאין כל מקום להרעיש על הנוהגים היתר בציצית-מכונה אחרי שמצאנו לכמה וכמה מגדולי הדורות מדור הקודם ומדור זה שהתירו הדבר, וכי יש להם כר נרחב לסמוך עליו, מובן שצריכים השגחה לפקח שיאמרו בשעה שנותנים החוטים למכונה וכן עם פתיחת הכפתור שעושים הכל לשם מצות ציצית ומשום הידור מצוה יחזרו על כך בכל כמה זמן באופן שהכל מתחילה העשייה עד סופה יעשה לשם מצות ציצית, ושולם על ישראל ועל רבנו".

[1] Bava Basra 59b-60a. For the basis of the prohibition see Even HaEzel Shecheinim 2

[2] Sh"ut Baye Chayai C.M. 2:49

[3] Sh"ut Maharitatz 253

[4] Bava Basra ibid.; Sh"ut Rashba 2:268

[5] C.M. 154:3

[6] C.M. ibid.

[7] C.M. 154:7

[8] C.M. 154:8

[9] Taz on C.M. 154:7

[10] C.M. 154:3; Sema ad loc. 10

[11] Rema C.M. 154:7

[12] Rema C.M. 154:3

[13] Pischei Teshuvah C.M. 154:8

[14] Sh"ut Minchas Asher 1:98

In partnership with the Bais Haavad's Yorucha Program To learn more about Yorucha visit yorucha.org

[1] ולכאורה דברי רש"י סתרי אהדי דמתחילה כתב דכח ראשון היינו לגולל ראשון של מים וכן שני היינו המים שבאים אח"כ, ועכשיו פירש דכח ראשון ושני היינו אותו מים עצמו ורק כאן שקשר סמוך לשפת המים וכאן שקשרו מרחוק, וצ"ע.

[2] וראיתי שם שכתב עוד דבר חדש וכיון שדבריו עיקרים בהנחת הסוגיא אאתיק כאן: "ומכיון שכל עיקר הצרכות החזו"א כח ראשון בתחילתו הוא רק בכדי שיהא מחשבת עובד, אי"כ י"ל דאפילו אם נתפוס בהגדרת הדבר אברהם ה"ל בגדר של כח ראשון, בכל זאת מספיק זה בכדי שיחשב מחשבת הלשמה מחשבת העובד מכיון שעכ"פ אין שהוא גם הזרם שבא מכח הכח ראשון חלק לו בתחילת פעולת הטויה, ורק אם היינו סוגרים מיד חזרה הכפתור לא היה בו כח זדמי זה בכדי להניע המכונה עד כדי פעולת טויה, אבל כל שלא סגר חלק שותפתו לו לזרם זה להתחיל הטויה והו מספיק בכדי שמחשבת הלשמה אז יחשב כמחשבת עובד".